כז. כרגיל צו מבאר זייך א פידש"י אין פרשת השבוע, בפרט אזא פירש"י וואס קיינער פון די מפרשים שטעלט זיך ניט אויף דעם - ועד"ז בפרשתנו איז דא א פידש"י אין קאפיטל לז פסוק יד, וואס רש"י איז מעתיק פון פסוק די ווערטער "ויבא שכמה", און איז מפרש "מקום מוכן לפורעניות שם קלקלו השבטים שם ענו את דינה שם נחלקה מלכות בית דוד שנאמר וילך רחבעם שכמה".

איז אין דערויף ניט פארשטאנדיק:

א) וואס איז רש"י׳ן שווער אין דעם פסוק וואס דערפאר דארף ער אנקומען צו דעם פירוש?

ס׳איז דא מפרשים (רא"ם ועוד) וואס ווילן זאגן אז רש"י׳ס קושיא אין פסוק איז, פארוואס שטייט "(ויבא) שכמה"; וויבאלד אז פריער שטייט שוין "הלא אחיך רועים __בשכם__" - האט געדארפט שטיין "ויבא __שמה__", פארוואס שטייט "ויבא __שכמה__"? ובפרט אז "שמה" איז דאס נאך דריי אותיות, משא"כ "שכמה" איז פיר אותיות - איז צוליב וואס דארף שטיין אן איבעריקער אות (ראה לבוש האורה)? דערפאר דארף רש"י זאגן אז דאס איז דער מקום המוכן לפורעניות - שכם הידוע.

דאס איז אבער אינגאנצן ניט אויסגעהאלטן: ווארום אין דער פרשה גופא שטייט "ויתנהו אל בית הסהר" (לט, כ), און דערנאך שטייט נאכאמאל "בית הסהר", דערנאך (אין פסוק כא) שטייט נאכאמאל "בית הסהר", און נאך כמ"פ "בית הסהר" - און ס׳שטייט ניט "שם"?!

- נאכמער: -

נאכמער: דארטן שטייט "ויהי שם בבית הסהר" - סיי "שם" סיי "בית הסהר"!

וואס דא איז ניט קיין נפק"מ פון איין אות (ע"ד ווי אין אונזער פסוק - "שכמה" אות "שמה"), נאר ס'איז א נפק"מ פון פינף אותיות, ווארום "שם" איז נאר צוויי אותיות, און "בית הסהר" איז זיבן אותיות! און רש"י שטעלט זיך ניט אויף דעם -

זעט מען דאך דערפון אז אין פשש"מ איז דאס ניט קיין קשיא, ווייל ס'איז מובן אז בשעת דער פסוק וויל מדגיש זיין און מאכן קלאר וכו', חזר'ט ער איבער נאכאמאל און נאכאמאל - איז דאך עד"ז קיין קושיא ניט וואס אין אונזער פסוק שטייט "שכמה" און ניט "שמה", ווארום דער פסוק וויל דאס מדגיש זיין נאכמער.

ב) דערנאך קומט די קלאץ קשיא: אויב רש"י'ס קושיא איז פארוואס שטייט "שכמה" און ניט "שמה" (ד.ה. צוליב וואס דארף מען דערמאנען נאכאמאל דעם נאמען פון די שטאט שכם), האט ער זיך געדארפט שטעלן אויפן פריערדיקן פסוק (יג): "הלא אחיך רועים <u>בשכם</u>" -

וויבאלד אז פריער (פסוק יב) שטייט שוין "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם <u>בשכם</u>", שטייט דאך שוין אז זיי זיינען געגאנגען אין שכם, איז צוליב וואס דארף שטיין "הלא אחיך רועים <u>בשכם</u>" - מ'ווייסט דאך אז זיי זיינען געווען אין שכם? האט רש"י געדארפט שטעלן זיך אויף דעם פסוק, און זאגן אז שכם איז א מקום מוכן לפורעניות, און ניט ווארטן ביז מ'קומט צום פסוק "ויבא שכמה"?

און וויבאלד אז מ'זעט אז אויף "הלא אחיך רועים בשכם" שטעלט זיך ניט רש"י (נאר אויף ויבא שכמה), איז דערפון פארשטאנדיק אז רש"י'ס קושיא איז ניט פארוואס דארף שטיין נאכאמאל שכם, נאר רש"י האט געהאט אן אנדער קושיא, וואס די קושיא איז דוקא אין דעם פסוק "ויבא שכמה", און ניט אין דעם פסוק "הלא אהיך רועים בשכם" כדלקמן.

כח. אין פירש"י גופא איז אויך ניט פארשטאנדיק:

א) רש"י טייטשט אוים וואו זעט מען אז שכם איז א מקום מוכן לפורעניות - וויבאלד אז "שם קלקלו השבטים, שם עינו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד שנאמר וכו'".

איז ניט מובן: דער סדר פון די דריי זאכן איז דאך, אז פריער איז געווען דער ענין וואס עינו את דינה, ווי מ'האט שוין גלערנט פריער אין פ' וישלח, און דערנאך איז געווען דער ענין וואס קלקלו השבטים - איז פארוואס איז רש"י משנה דעם סדר, און זאגט פריער "שם קלקלו השבטים", און דערנאך "שם עינו את דינה" (וואס בזמן איז דאס געווען לפנ"ז)?

נאכמער: דער מקור פון פירש"י איז דאך פון די גמ' אין סנהדרין (קב, א). איז בשעת מ'גיט א קוק דארטן, זעט מען אז ס'שטייט טאקע לויט דעם סדר הזמנים: "מקום מזומן לפורענות, בשכם עינו את דינה, בשכם מכרו אחיו את יוסף, בשכם נחלקה מלכות בית דוד" - איז דאך ניט מובן פארוואס איז רש"י משנה פון דעם סדר (ווי ס'איז געווען בפועל, און) וואס שטייט אין גמרא?

ב) רש"י זאגט "שם קלקלו השבטים", וואס בפשטות גייט דאס אויף דעם ענין פון מכירה יוסף. איז ניט פארשטאנדיק פארוואס זאגט רש"י "שם <u>קלקלו</u> השבטים": דער ענין פון מכירת יוסף איז דאך א געוואלדיקע זאך, ביז אז

- דאס -

דאס האט געבראכט דעם גאנצן ענין פון גלות מצרים, און ווי ס'שטייט אין דער נבואה הידועה (עמוס ב, ו) "על שלשה פשעי ישראל . . על מכרם בכסף צדיק", וואס דאס גייט דאך אויף דעם ענין פון מכירת יוסף - איז פארוואס זאגט רש"י דעם לשון "קלקלו השבטים", וואס דאס באווייזט אז ס'איז מערניט ווי אן ענין של קלקול בעלמא, רש"י האט געדארפט זאגן "מכרו את יוסף"?

נאכמער: אין גמ' (סנהדרין שם) שטייט טאקע "בשכם מכרו אחיו את יוסף" (און ניט דער לשון קלקלו), איז ניט מובן פארוואס איז רש"י משנה פון לשון הגמרא, און שרייבט "שם קלקלו השבטים"?

ג) פארוואס ברענגט ניט רש"י נאך אן ענין של פורענות וואס איז געווען אין שכם: עס ווערט דערציילט אין תנ"ך (שופטים ט, א) אז "וילך אבימלך בן ירבעל שכמה", און דערנאך איז געווען "ויהרג את אחיו בני ירבעל" (שם ה), ווי ער זאגט פריער (ח, לה) "ולא עשו חסד עם בית ירבעל גדעון ככל הטובה אשר עשה עם ישראל" (ווי רש"י איז מסביר "שהרגו את בניו") - איז דאך דאס אן ענין של פורענות וואס איז געווען אין שכם, איז פארוואס דערמאנט דאס ניט רש"י?

און אע"פ אז דער בן חמש למקרא האט נאך ניט געלערנט דעם ענין אין תנ"ך - האט ער דאך אויך ניט געלערנט אז אין שכם איז נחלקה מלכות בית דוד, וואס דאס שטייט דאך אין מלכים (א' יב, א), און אעפ"כ ברענגט דאס רש"י בפירושו - וגם: בשעת ער וועט לערנען שופטים, וועט ער מאכט א טומל פארוואס האט מען אים ניט דערציילט וועגן די פורענות וואס איז געווען אין שכם, פונקט ווי מ'האט אים דערציילט אז שם נחלקה מלכות בית דוד.

און מ'קען ניט ענטפערן אז רש"י ברענגט דעם ענין פון נחלקה מלכות בית דוד, דערפאר וואס דאס איז אן ענין וואס איז נוגע צו אלע שבטים, ווארום מלכות בית דוד איז נחלק געווארן און ס'איז געווארן די מלכות פון ישראל (אויף די עשרת השבטים); משא"כ דער ענין וואס שטייט אין שופטים איז דאס ניט נוגע צו אלע אידן, מערניט ווי צו די משפחה פון גדעון, און דערפאר ברענגט דאס ניט רש"י -

ווארום רש"י ברענגט דאך "עינו את דינה", וואס דאס איז דאך אויך אן ענין וואס איז נוגע בלויז צו אן איש פרטי, האט ער דאך אויך געדארפט ברענגען דעם ענין וואס שטייט אין שופטים?

דאס וואס די גמרא ברענגט ניט דעם ענין וואס שטייט אין שופטים - קען מען דאס פארענטפערן ע"ד הדרוש אדער ע"ד הרמז והסוד וכו'; אבער פירש"י איז דאך פשט"מ, דארף מען פארשטיין פארוואס ברענגט ער ניט דעם ענין וואס שטייט אין שופטים?

וממ"נ: אויב ער וואלט געבראכט מערניט ווי איין דוגמא אדער צוויי, קען מען זאגן אז ער דארף ניט ברענגען אלע דוגמאות, אבער וויבאלד אז ער ברענגט א דריטע דוגמא פון פורענות וואס איז געווען אין שכם, האט ער שוין געדארפט ברענגען אויך די פערטע דוגמא - דאס וואס ס'שטייט אין שופטים?

ד) רש"י איז דאך מפרש דעם ווארט "שכמה" (אז דאס איז א מקום מוכן לפורעניות), איז דאך ניט פארשטאנדיק פארוואס איז ער מעתיק אין דעם ד"ה אויך דעם ווארט "ויבא"?

און ווי מ'זעט אין דעם פסוק גופא, אז בשעת רש"י וויל מפרש זיין וואס מיינט "מעמק חברון" (והלא חברון בהר וכו') - איז ער מעתיק פון פסוק נאר די ווערטער "מעמק חברון", און ניט דעם ווארט "וישלחהו", דערפאר וואס זיין פי' באציט זיך נאר אויף "מעמק חברון" -

- וואס -

הנחת הת' בלתי מוגה

וואס דערפון זעט מען דאך אז פירש"י איז מדויק בתכלית (ניט ווי די וואס ווילן זאגן אז דאס איז ניט בדיוק ת"ו), אז בפירושו אויף "מעמק חברון", איז ער מעתיק נאר די ווערטער "מעמק חברון"; און בפירושו אויף "שכמה", איז ער מעתיק אויך תיבת "ויבא" - דארף מען פארשטיין פארוואס איז רש"י מעתיק דעם ווארט "ויבא", בשעת זיין פי' איז נאר אויפן ווארט "שכמה"?

מיט נאך כמה דיוקים, כפי שיתבאר לקמן. וכמדובר כמ"פ אז דאס דארף זיין פארשטאנדיק בפשטות צו א בן חמש למקרא, ניט ער זאל זיך דארפן פארלאזן אויף מפרשי רש"י, ובפרט אז מפרשי רש"י (עכ"פ די וועלכע איך האב געזען) שטעלן זיך ניט אויף די קלאץ קושיות.

לג. הביאור בפירש"י:

דאס וואס רש"י'ן הארט דא אין דעם פסוק, איז (ניט פארוואס שטייט "שכמה" און ניט "שמה", נאר) פארוואס שטייט אין פסוק בכלל "ויבא שכמה":

וויבאלד אז דאס וואס יוסף איז געקומען אין שכם איז ניט געווען באופן של קביעות, ער איז נאר דורכגעגאנגען דארטן, און דערנאך איז ער געגאנגען אין "דותן", ניט אין שכם, נאר אן אנדער שטאט (כדלקמן), און דארטן זיינען געווען זיינע ברידער -

איז לכאו' איבעריק צו זאגן אז "ויבא שכמה", ווארום "ויבא שכמה" באווייזט אז ער איז געקומען אהינצו אויף אן ענין של קביעות, און לפועל האט ער דארטן ניט געהאט וואס צוטאן, ס'איז מערניט וואס דארטן האט ער געטראפן דעם איש, און ער האט אים געזאגט אז "נסעו מזה וגו'" - האט דאך לכאו' געדארפט שטיין נאר "וישלחהו מעמק חברון וימצאהו איש והנה תועה בשדה", פארוואס שטייט אויך "ויבא שכמה"?

און דעריבער איז רש"י מפרש אז די הדגשה פון פסוק "ויבא שכמה" איז אז דאס איז א מקום המוכן לפורעניות וכו' כדלקמן.

לד. המבואר לעיל - אז יוסף האט געדארפט אנקומען אין דותן (ניט אין שכם), ער איז נאר דורכגעגאנגען אין שכם - איז מובן פון פירש"י לאחרי זה עה"פ (לז, יז) "נלכה דותינה", אז "לפי פשוטו שם מקום הוא", ד.ה. אז דותן איז א צווייטע שטאט (ניט שכם), און דארטן זיינען געווען די ברידער, האט ער געדארפט אנקומען אין דותן (ניט אין שכם).

און אפי' לויטן ערשטן פי' פון רש"י אז דאס מיינט "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם" - איז דאך אבער רש"י מסיים אז "אין מקרא יוצא מידי פשוטו", וואס דאס מיינט (וויבאלד רש"י זאגט דאס ניט אלעמאל - נאר דוקא דא, איז מוכח אז עס מיינט) אז אפי' לויטן ערשטן פי', איז דאס אויך א שם מקום;

דאס איז א מקום לעצמו (ניט שכם) וואס ווערט אנגערופן "דותן", און דארטן זיינען אחי יוסף געגאנגען - נאר (לויטן ערשטן פי') דאס וואס דער מלאך האט געזאגט "כי שמעתי אומרים נלכה דתינה", איז אין זיך כולל ברמז אויך (נוסף לזה וואס דאס מיינט כפשוטו) אז זיי זיינען געגאנגען "לבקש לך נכלי דתות כו'".

און רש"י'ס הכרח צו לערנען אין פשוטו של מקרא אז "דותן" איז א שם מקום - איז דאס דערפון וואס דער פסוק זאגט גלייך שפעטער "וימצאם בדתן", וואס דארטן מוז מען דאך טייטשן אז ער האט זיי געפונען במקום וואס הייסט "דתן".

- לה. -

הנחת הת' בלתי מוגה

לה. ע"פ הנ"ל איז אויך מובן פארוואס רש"י זאגט "שם קלקלו השבטים", און ניט ווי ס'שטייט אין גמ' (סנהדרין קב, א) "בשכם מכרו אחיו את יוסף" - ווייל לפירש"י איז מכירת יוסף ניט געווען אין שכם, מכירת יוסף איז געווען אין דתן; און אין שכם איז נאר געווען די מחשבה אויף דעם ענין, וואס וויבאלד אז ס'איז געווען נאר במחשבה, איז דאס מערניט ווי אן ענין של קלקול.

ועפי"ז איז מובן פארוואס אין גמ' (שם) דארף רש"י באווארענען אז "דותן דכתיב בקרא היינו כפר הסמוך לשכם ונקראת על שם שכם" (ד"ה בשכם מכרו) - ווייל אין גמ' שטייט דער לשון "בשכם מכרו אחיו את יוסף", מוז רש"י זאגן אז דאס וואס שטייט אין פסוק אז דאס איז געווען אין "דתן", מיינט דאס א כפר וואס איז סמוך לשכם, און דערפאר ווערט ער אנגערופן ע"ש שכם -

אבער בפשש"מ לערנט רש"י אז אין שכם איז געווען בלויז דער ענין פון "שם קלקלו שבטים", ד.ה: אז דארטן איז געווען די מחשבה אויף דעם ענין - "לבקש נכלי דתות".

וכמובן אויך דערפון וואס ס'שטייט דערנאך "ובטרם יקרב אליהם" ויתנכלו אליו להמיתו" (פסוק יח) - מוז מען דאך זאגן אז זיי האבן שוין פריער געטראכט וועגן דערויף, וואס דאס איז געווען אין שכם, דארפאר זאגט רש"י "שם קלקלו השבטים".

לו. כאמור לעיל, שטעלט זיך דא רש"י אויף דעם וואס דער פסוק איז דא מדגיש "ויבא שכמה".

און אויף דעם איז ער מבאר אז דאס איז א מקום מוכן לפורעניות. וואס דאס מיינט אז בנוגע צו יוסף'ן איז דאס געווען א מקום מוכן לפורעניות, וואס דערפאר איז דער פסוק מדגיש "ויבא שכמה", אז יוסף איז געקומען אין דעם מקום המוכן לפורעניות.

און דעריבער איז די ערשטע זאך וואס רש"י ברענגט - "שם קלקלו שבטים", ווייל דא איז נוגע די הדגשה פון די פורעניות בנוגע ליוסף.

דערמיט וועט מען פארשטיין נאך אן ענין:

בשעת רש"י זאגט אז שכם איז א מקום מוכן לפורעניות - שטעלט זיך א שאלה: מ'געפינט דאך אויך ענינים טובים וואס זיינען געווען אין שכם, ווי עס ווערט דערציילט אין יהושע (פרק כד) אז אין שכם האט יהושע כורת געווען א ברית מיט אלע אידן אז זיי זאלן היטן תומ"צ וכו'?

נאר ע"פ הנ"ל מובן - ווייל דא איז נוגע די פורעניות בנוגע ליוסף - וואס דאס איז דער ענין פון "קלקלו שבטים וכו'" כדלקמן.

לז. דעם ביאור אין דעם וואס רש"י ברענגט אויך די דוגמאות פון "ענו את דינה" און "נחלקה מלכות בית דוד", און די שייכות צו יוסף'ן - וועט מען פארשטיין פון דעם וואס רש"י האט געזאגט נאך בתחלת פרשתנו (און דאס געדיינקט דער בן חמש למקרא):

בתחלת הפרשה איז רש"י מפרש, אז יוסף האט מוציא דיבה געווען אויף די שבטים אין דריי זאכן: "שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות". און רש"י איז ממשיך אז "ובשלשתן לקה - על אבר מן החי וישחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי, ועל . . שקורין לאחיהם עבדים לעבד נמכר יוסף, ועל העריות שספר עליהם והשא אשת אדוניו גו'".

איז די שלשה דברים אין פירש"י דא (קלקול השבטים; עינוי דינה; חלוקת מלכות ביה דוד) - זיינען כנגד די שלשה הנ"ל:

א) קעגן דעם ענין פון אבר מן החי - איז דא געווען "קלקלו השבטים", ווייל זיי האבן געזאגט (בשכם) "נלכה דתינה - לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם" - וואס דאס איז אן ענין פון שפיכות דמים (היפך הזהירות באבר מן החי);

ב) קעגן דעם ענין פון חשודים על העריות - איז דא געווען "עינו את דינה";

ג) און קעגן דעם ענין פון מזלזלין בבני השפחות - איז דא געווען א זלזול ניט נאר בבני השפחות, נאר אין מלכות בית דוד, וואס דאס איז דער ענין וואס נחלקה מלכות בית דוד.

לח. עס בלייבט נאך אבער ניט מובן צוליב וואס ווערט דא אין די פסוקים בכלל דערמאנט דער ענין פון שכם - "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם"; וואס איז נוגע וואו זיי זיינען געגאנגען לרעות את הצאן?

איז די הסברה בזה - בפשטות און אין אן אופן אז דער בן חמש למקרא פארשטייט דאס אליין, און רש"י דארף עס אים אפי׳ ניט זאגן:

דער בן חמש למקרא ווייסט דאך אז די אבות און די שבטים בכלל זיינען געווען רועי צאן; אברהם איז געווען א רועה צאן, יצחק איז געווען א רועה צאן, יעקב איז געווען א רועה צאן וכו׳.

און ס׳איז אויך מובן, אז בשעת מ׳האט רועה געווען די צאן, איז מען אוועקגעגאנגען למקום אחר - און פונדעסטוועגן, געפינט מען ניט קיין איין מאל אז מ׳זאל שיקן איימיצן "לראות שלומם" וכיו"ב, ווייל ס׳איז געווען א דבר הרגיל אז מ׳פלעגט אוועקגיין למקום אחר לרעות את הצאן;

איז לפי"ז אינגאנצן ניט מובן, וואס עפעס האט יעקב געשיקט יוסף׳ן לראות שלום אחיו? ובפרט נאך אז יעקב האט געוואוסט אז די שבטים האבן אים פיינט?!

און דאס פארענטפערט דער פסוק דערמיט וואס ער איז מדגיש אז זיי זיינען געגאנגען "לרעות את צאן אביהם בשכם":

מ׳האט דאך ערשט געלערנט אז יעקב ובני ביתו זיינען אנטלאפן פון שכם, און מ׳האט געדארפט אנקומען צו א נס - "ויהי חתת אלקים על הערים גו׳ ולא רדפו אחרי בני יעקב" (וישלח לה, ה), און דא זעט מען גאר אז די שבטים זיינען געגאנגען "לרעות גו׳ בשכם"?

און דעריבער האט יעקב געשיקט יוסף׳ן און האט אים געזאגט "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן", ווייסנדיק אז די שבטים האבן אים פיינט - ווארום ער האט מורא געהאט דערפון וואס זיי זיינען געגאנגען אין שכם.